

Verslag GOAB Fieldlab “VE in andere contexten”

Datum: 7 februari 2023

Deelnemers: Lies van der Kuilen & Marja Paulussen (Inspectie van het Onderwijs), Pauline Slot (Universiteit Utrecht), Roger Willems (gemeente Meerssen), Marieke van Creij (gemeente Meijerijstad), Sonja Neeft (gemeente Amsterdam), Fatima van Heuvelen (Partou), Atie Roovers (Kibeo), Jeroen van Loon (Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen).

Organisatie: [GOAB-consortium](#): Anne Ketelaar (Oberon), Ernst Radius (Sociaal Werk Nederland) en Karin Vander Heyden (Sardes)

Aanleiding voor de bijeenkomst: Tijdens dit zogenaamde “fieldlab” (benen op tafel sessie) wisselden we met elkaar van gedachten over de kansen en bedreigingen bij het aanbieden van voorschoolse educatie op een niet-standaard wijze. Denk bijvoorbeeld aan gesplitst aanbod (ve-aanbod op 2 locaties), een combinatiegroep van peuters en kleuters of ve in de gastouderopvang.

Vaak ontstaan deze initiatieven vanuit de beste intenties, bijvoorbeeld om het bereik te verhogen, de ontwikkelingskansen van kinderen te vergroten of vve in kleine kernen aan te kunnen bieden. Niet altijd voldoen deze varianten echter (volledig) aan de landelijke wet- en regelgeving voor voorschoolse educatie, bijvoorbeeld omdat het aanbod op meer dan één locatie plaatsvindt of omdat peuters en kleuters samen geen stamgroep mogen vormen.

We merken vanuit zowel wetenschap, landelijk/gemeentelijk beleid en praktijk nieuwsgierigheid naar deze thematiek. Op verschillende plekken in het land zien we creatieve oplossingen en behoefte aan maatwerk als het gaat om de invulling en uitvoering van voorschoolse educatie, maar we signaleren ook onzekerheid en behoefte aan houvast.

Doelen van de bijeenkomst: Het delen van inzichten over de kansen en bedreigingen van deze varianten voor kinderen, ouders, gemeenten en kinderopvangorganisaties. Het nadenken over de vraag onder welke voorwaarden deze varianten bestaansrecht hebben en het formuleren van ideeën/denkrichtingen voor toekomstig onderzoek, beleid en praktijk.

Alternatieve vormen van VE

- VE in de gastouderopvang
- Peuter-kleuter combinaties
- VE op meerdere locaties
- VE in minder uren/dagdelen
- VE light: minder intensief inhoudelijk aanbod, bijv. spelinloop
- VE-varianten voor kinderen jonger dan 2,5 jaar

Bestaansredenen van deze varianten

- Verhogen bereik (bijv. doelgroepen bereiken die je anders niet zou bereiken)
- Verbeteren kwaliteit
- Vergroten ontwikkelingskansen
- Bedienen van kleine kernen met weinig (doelgroep)kinderen
- Betaalbaarheid voor de gemeente
- Bedrijfsvoering, financiën van de organisatie
- Personeelstekorten, scholing personeel
- Nadrukkelijke wensen van ouders, bijvoorbeeld niet meer dan twee of drie dagdelen

Ervaringen en beelden bij enkele varianten

VE in gastouderopvang

- Nog niet-gepubliceerd onderzoek ([LKK](#)) laat zien dat 17% van de gastouders ve-geschoold is. Dat wil niet zeggen dat zij ook ve-aanbod bieden. Het is lastig om samenhang aan te tonen tussen ve-scholing en opleidingsniveau van de gastouder en geboden kwaliteit.
- Het is de vraag hoeveel doelgroepkinderen bij gastouders zitten. Onderzoek van een paar jaar geleden in Amsterdam liet zien dat het om een zeer klein aantal zou gaan. Onderzoek LKK toont dat er zich wel degelijk kinderen met ouders met laag opleidingsniveau en/of migratieachtergrond bij gastouders bevinden (beide groepen ongeveer 10%). Wat een zorgelijke bevinding is, is dat het lijkt dat in de groep gastouders met de laagste kwaliteit zich de meeste doelgroepkinderen bevinden.
- Kans: Met gastouderopvang kunnen groepen kinderen worden bereikt die anders geen gebruik zullen maken van ve. Denk bijvoorbeeld aan groepen arbeidsmigranten die behoefte hebben aan ruimere en flexibelere openingstijden.
- Kans: VE in de gastouderopvang kan een oplossing zijn in het kader van de personeelstekorten, zeker als kinderopvang (bijna) gratis gaat worden. Vraagt wel om een extra kwaliteitsimpuls en professionaliseringslag van gastouders.
- Een voorbeeld van een professionaliseringslag is om een centraal aanbod neer te zetten voor gastouders: bijvoorbeeld dat zij gebruik kunnen maken van een georganiseerde spelinloop.
- Risico: voor gemeenten is ve-kinderen in de gastouderopvang vaak (nog) niet centraal geregistreerd worden en dat daardoor het zicht op het bereik minder goed is.

Peuter-kleutercombinaties

- Deze bestaan in veel verschillende varianten, van gerichte maar losse samenspeelmomenten tot het vormen van één groep. Er wordt momenteel door onder andere Universiteit Utrecht onderzoek gedaan naar 9 peuter-kleutergroepen. Algemene beeld is dat de kwaliteit niet minder is. Vooral in de interprofessionele samenwerking lijkt winst te behalen.
- Vorm van het aanbod bepaalt veel. Het hoeft daarom niet altijd positief uit te pakken voor het kind. Hierbij speelt mogelijk ook de leidster/kindratio een rol. Waar peuters in een peutergroep 1:8 hebben, kan dit in een peuter-kleuter groep soms wel 1: 12 of 1:16 zijn.
- Risico: gemeente geeft aan dat wanneer hiermee geëxperimenteerd wordt (buiten wettelijke kaders), het moeilijk beoordelen is wat de kwaliteit is en daarmee de opbrengsten voor de kinderen.

VE op meerdere locaties

- Er zijn veel voorbeelden van ve op twee locaties, vooral in gemeenten met kleine kernen.
- Ervaring is dat drie dagdelen op de ene locatie en één dagdeel op de andere locatie niet goed werkt: ouders nemen dan het vierde dagdeel niet af. Sommige gemeenten kiezen daarom bewust voor een 2-2 variant.
- Nadeel: Grote afstand tussen twee locaties kan probleem zijn voor gezinnen (zeker als zij zijn aangewezen op openbaar vervoer, bijvoorbeeld statushouders).

Minder dan 960 uur VE (bijv. drie ipv vier dagdelen)

- Voordeel: sluit beter aan bij de behoeften van sommige ouders (voorbeeld: sommige reformatorische ouders vinden vier dagdelen te veel).
- Nadeel: Gemeente stelt soms de subsidievoorwaarde dat vier dagdelen moeten worden afgenomen om voor subsidie in aanmerking te komen. Andere gemeenten accepteren wel drie dagdelen (iets is beter dan niets).

VE light (minder intensief aanbod)

- Kans: In Amsterdam loopt een [onderzoek](#), uitgevoerd door de Universiteit Utrecht, naar gratis spelloopgroepen (georganiseerd door welzijnswerk). Die bestaan voor 0-2 jarigen als voorloper op VE, maar ook voor 0-4 jarigen, als aanvulling of alternatief voor ve. Het voorziet in een behoefte: er worden kinderen mee bereikt die anders geen gebruik zouden maken van een voorschools aanbod en het is een mooi opstapje naar VE-deelname.
- Kans: Een mooie bijvangst van de spelloop is dat het ouders bij elkaar brengt.
- Risico: overloop van reguliere ve-groepen naar de spelloopgroepen omdat deze in sommige opzichten aantrekkelijker zijn (bijv. goedkoper). Maar de vraag is of de kwaliteit daarvoor van voldoende niveau is. Of zeggen we: beter spelloop dan helemaal geen aanbod?

VE in halve groepen (NB: wettelijk toegestaan)

- Uitdaging is het vier-ogen principe wanneer 1 beroepskracht op halve groep met max 8 kinderen staat. Oplossing wordt soms gezocht in aanwezigheid van onderwijsprofessionals in hetzelfde gebouw (bijv. als ve-groep in de school is gevestigd).
- In kleine kernen met één of weinig aanbieders wordt de gemeente soms onder druk gezet om met extra financiering over de brug te komen, omdat groepen anders niet rendabel gedraaid kunnen worden. Sommige gemeenten hebben een kleine kernenbeleid daarvoor.
- Als je kind 9 of 10 bent, in een kleine kern met een halve groep van acht kinderen kun je soms lang op de wachtlijst staan.

VE in reguliere kinderopvanggroepen/verticale groepen (NB: wettelijk toegestaan)

- Kan onder andere oplossing zijn in kleine kernen bij klein aantal kinderen.
- Of dit even goed is voor doelgroepkinderen als ve in peutergroepen is afhankelijk van de (educatieve) kwaliteit op de groep. Als op deze groepen sprake is van een verrijkt aanbod, voorlezen etc., dan hoeft het geen probleem te zijn.
- Wat [Pre-Cool onderzoek](#) wel laat zien dat de kwaliteit van het ve-aanbod vaak hoger is in groepen met veel doelgroepkinderen. Mogelijke verklaring hiervoor is dat er op deze groepen meer urgentie gevoeld wordt.
- Risico: Soms is het zo dat ve-kinderen een ve-aanbod krijgen in de dagopvang en dan niet een hele, maar een halve dag komen. Soms worden deze ve-kinderen “van hun plek verdreven” door reguliere kinderen op de wachtlijst die wel een hele dag afnemen (financieel aantrekkelijker voor de organisatie).

Kansen voor maatwerk

Welke kansen zien de deelnemers voor maatwerk in de ve?

- Er gebeurt heel veel in Nederland, er is al veel maatwerk als het gaat om voorschoolse educatie. Maar iedere gemeente en iedere organisatie is het eigen wiel aan het uitvinden. Ook is er internationaal en nationaal veel onderzoek naar voorschoolse educatie beschikbaar die niet altijd bij gemeenten en organisaties terecht komt. Kennisdeling zou hoger op de agenda moeten staan.
- Bereik vergroten: Als we het bereik willen verhogen (en dat is één van de belangrijkste opdrachten waar we voor staan: alle kinderen bereiken) dan moeten we nog meer inzicht krijgen in de behoeften van ouders en kinderen. Het standaardaanbod is niet voor kind ideaal (bijv. niet ieder kind functioneert even gemakkelijk in een ve-groep). En niet elke ouder is in de gelegenheid om het kind aan het einde van de ochtend op te halen. Wil je iedereen bereiken, dan moet je openstaan voor alternatieve varianten van ve, ook vanuit wet- en regelgeving. Te denken valt bijvoorbeeld aan:
 - Minder rigide vasthouden aan 1:8. Sommige deelnemers pleiten dat op groepen met weinig doelgroepkinderen 1:9 of 1:10 ook moet kunnen. Terwijl andere deelnemers juist een verzwaring van de groepen zien en pleiten voor een beweging de andere kant op, bijvoorbeeld een ratio van 1:6 of 1:7.
 - Alternatieven en voorlopers van ve (bijvoorbeeld een spelinloop) eenvoudiger kunnen financieren uit het gemeentelijk OAB-budget.
 - Meer mogelijkheden voor gratis aanbod ve. Het gaat niet alleen om het aanbod dat je neerzet, maar ook om kosten. Een aanbieder geeft aan dat geëxperimenteerd wordt met “gratis” opvang en dat dit gunstige effecten lijkt te hebben op het bereik.
- Aanpassingen die meer ruimte bieden zijn bijvoorbeeld ook: 960 uur spreiden over 2 jaar in plaats van 1,5 jaar; instrumenten waarmee de gemeente de zwaarte van een groep “objectief” kan beoordelen, aan de hand waarvan vervolgens de personele inzet op de groep bepaald kan worden (wel of niet een 3^e pm’er bijvoorbeeld).
- Ook personeel is een belangrijke factor om maatwerk (en reguliere ve) te laten slagen: het zou bijvoorbeeld kunnen helpen om ve als vast onderdeel in de opleiding op te nemen, zodat iedereen die van de opleiding komt op een ve-groep kan staan. Aanvullend: educatieve kwaliteit een stevigere plek geven in de opleiding.

Ideeën voor toekomstig onderzoek

- Onderzoek naar condities, voorwaarden voor kwaliteit om te borgen dat het maatwerk kwalitatief hoogwaardig is/blijft. Als we gaan variëren, wat gebeurt er dan met de kwaliteit? Lastig van dit soort onderzoek is dat veel factoren een rol spelen als het om kwaliteit gaat, en je altijd te maken hebt met een bepaalde context. Want het lastige van maatwerkoplossingen is dat het voor gemeente soms moeilijk te subsidiëren is. Ook heb je soms minder zicht en grip op kwaliteit, omdat de eisen anders zijn en je daardoor ook minder goed kunt monitoren.
- Minder tijdelijke of aanvullende eisen die aanvullend gefinancierd worden (bijv. pbm’er, NPO middelen). Meer focus op de basisvoorwaarden voor maatwerkoplossingen én reguliere ve.
- Relatie tussen maatwerk, reguliere ve en de toename van het aantal NT2 kinderen in Nederland beter in beeld krijgen; de toename van het aantal NT2 kinderen zet druk op het aanbod.